

**Thomas
Bernhard**

**Nad
Priepast'ou
života**

Preložil Juraj Dvorský

V spolkovej krajine Salzburg sa každoročne pokúsi o samovraždu dvetisíc ľudí, desatina týchto pokusov končí smrťou. V Rakúsku, ktoré spolu s Maďarskom a Švédskom vykazuje najvyššiu mieru pokusov o samovraždu, tak prvenstvo drží práve Salzburg.

Salzburské noviny, 6. máj 1975

Grünkranz

V tomto meste, obývanom dvoma kategóriami ľudí, kšeftármi a ich obeťami, môžu učni a študenti existovať iba na úkor bolesti a zničenia každej prirodzenosti, spôsobom, ktorý človeka časom *rozruší a rozloží*, mnohokrát zákerne zabije. Na jednej strane extrémne poveternostné pomery, ktoré človeka neustále iritujú a nervovo vyčerpávajú a zakaždým spôsobujú choroby, na strane druhej salzburská architektúra, ktorá v týchto poveternostných pomeroch stále intenzívnejšie pustoší zdravotný stav ľudí, a taktiež predalpská klíma, bez ohľadu na to, či si to tí úbožiaci uvedomujú alebo nie, je z medicínskeho hľadiska *neustále škodlivá, postupne stiesňuje ducha a telo a napokon celú bytosť, bezbranne vydanú týmto prírodným pomerom*, je neuveriteľne a neprestajne iritujúca a nervovo vyčerpávajúca, ponížujúca, urážajúca, spôsobuje choroby a podľa a nehanebne produkuje obyvateľov, obdarených nesmiernou naničhodnosťou a ničomnosťou, to celé neustále vplýva, podobne ako aj na mňa v tomto meste pred tridsiatimi rokmi, na rodených alebo prisťahovaných Salzbur-

čanov, ktorí sa medzi spočiatku obľúbenými a neskôr nenávidenými chladnými a vlhkými stenami oddávajú nízkej zaľatosti, nezmyselnostiam, otupenosti, brutálnym obchodom a melanchóliám a sú nevyčerpatelným zdrojom príjmov pre všetkých možných aj nemožných lekárov a podnikateľov v pohrebníctve. Človek, ktorý v tomto meste vyrástol podľa priani svojich opatrovateľov, avšak proti vlastnej vôli, ochotný už od útleho detstva vyjadriť pocity tomuto mestu a porozumieť mu, je vtiahnutý na jednej strane do obludného procesu svetovej slávy a zároveň je súčasťou stroja na krásu a klamstvo, produkujúceho perverzné peniaze a peňažné pokuty, na strane druhej je uvrhnutý do chudoby a bezmocného detstva a mladosti, nestráženej z nijakej strany, uzavretý v pevnosti strachu a hrôzy a odsúdený k tomuto mestu, aby rozvíjalo jeho charakter a ducha, človek nemá na toto mesto a na okolnosti života v tomto meste nijaké iné, povedané ani nie hrubo, ani ľahkovážne, nijaké iné iba strašné spomienky, ktoré boli spočiatku poznačené smútkom, v útlom a neskoršom vývine sa zmenili na temné a skľučujúce, v každom prípade boli tieto spomienky osudné a pre celú existenciu sa časom stali rozhodujúce. Tvárou v tvár osočovaniu, klamstvu, pokrytectvu si človek počas písania tohto náznaku musí uvedomiť, že toto mesto, ktoré preniklo celou jeho bytosťou a určilo jeho myslenie, ho neustále, predovšetkým v detstve a mladosti, počas dvoch desaťročí v ňom ťažko prežitých a prekonaných, v čase dospievania, čiže v čase zúfalstva, čoraz častejšie zraňovalo, zraňovalo jeho ducha a myseľ, ducha a myseľ vždy iba zneužívalo, mesto, ktoré ho neprestajne priamo alebo nepriamo trestalo za nespáchané prečiny a zločiny, v ňom potláčalo akúkoľvek citlivosť a cit, nepodporovalo jeho tvorivú schopnosť. V čase štúdia, ktorý bol bezpochyby jeho najstrašnejším obdobím, a reč je o jeho dobe štúdia a pocitoch, ktoré prežíval počas doby štúdia, musel za zvyšok života zaplatiť vysokú a možno aj najvyššiu cenu. Mesto si nezaslúžilo jeho náklonnosť

a lásku, ktorú si zachoval po predkoch ako *danú* náklonnosť a *danú* lásku, vždy ho iba odmietalo, v každom čase a v každom prípade odstrkovalo a za každých okolností ho bezbranného utrápilo. Keby som vo chvíli, a to v spásnej, rozhodujúcej chvíli najväčšieho nervového vypätia a najcitelnejšieho ublíženia na duchu, nemal možnosť opustiť toto mesto, ktoré tvorivú bytosť napokon vždy iba zraňovalo, popudzovalo a nakoniec zničilo, ktoré bolo pre mňa mestom materským a otcovským, urobil by som, podobne ako mnohé iné tvorivé bytosti tohto mesta a tiež aj tí, ktorí mi boli dôverní a blízki, jedinú skúšku, charakteristickú pre toto mesto, a vzápätí by som v tomto meste, podobne ako iní, spáchal samovraždu alebo by som pomaly a v biede zhynul v jeho stenách a v neľudskom, nič inom iba zadúšajúcom vzduchu, tak ako v ňom pomaly a v biede zhynuli mnohí iní. Mnohokrát mi bolo dopriate spoznávať a milovať osobitný charakter a dokonalú svojráznosť (povestnej) prírody a (povestnej) architektúry tejto materskej a otcovskej krajiny, ale slabomyseľní ľudia, žijúci v tejto krajine, prírode a architektúre, ktorí sa z roka na rok nezmyselne rozmnožujú a spoločne s ich podlými zákonmi a ešte podlejšími výkladmi týchto zákonov zahubili hneď v zárodku spoznávanie a lásku k tejto prírode (ako krajine), ktorá je zázrakom, zahubili aj spoznávanie a lásku k tejto architektúre, ktorá je umeleckým dielom, všetko zahubili už v prvých náznakoch a s existenčnými prostriedkami, s ktorými som bol odkázaný sám na seba, som bol vždy už od začiatku bezbranný voči panujúcej malomeštiackej logike tohto mesta, ktorej nebolo páru. Všetko v tomto meste je namierené voči tvorivému duchu, no stále častejšie a nástoјčivejšie sa tvrdí opak, jeho fundamentom je pokrytectvo a jeho najväčšou vášňou je prízemnosť, stačí iba naznačiť zmysel pre fantáziu a okamžite je zničená. Salzburg je podlá fasáda, na ktorú svet bez prestania maľuje klamstvá, za ktorou musí tvorivosť (alebo tvorivý človek) ustrnúť, spustnúť a zhynúť. Moje rodné mesto je v skutočnosti smrteľná cho-

roba, do ktorej sa obyvatelia rodia alebo sa do nej prisťahujú, a keď z neho v rozhodujúcej chvíli neodídu, tak v týchto otrasných podmienkach náhle spáchajú priamo alebo nepriamo, skôr či neskôr samovraždu, alebo priamo alebo nepriamo pomaly a v biede zhynú na tejto naskrze neľudskej architektonicko-arcibiskupskej-bezduchej-národnosocialistickej-katolíckej pôde smrti. Kto pozná mesto a jeho obyvateľov, vie, že mesto je na povrchu krásny, ale pod povrchom skutočne otrasný cintorín fantázií a snov. Pre učňov a študentov, ktorí sa v tomto meste, povestnom všade iba krásou a povznesením a počas takzvaných slávností každoročne povestnom ešte aj takzvaným umením, pokúšajú zorientovať a nájsť pravdu, sa mesto stáva už iba chladným, všetkým chorobám a prízemnostiam otvoreným múzeom smrti, v ktorom na nich striehnu všetky možné aj nemožné prekážky, bezohľadne rozkladajú a hlboko zraňujú ich čínorodosť, dary ducha a nadanie, toto mesto sa už viac nespája s krásnou prírodou a výstavnou architektúrou, nie je to už nič iné iba nepreniknuteľná húština ľudí plná ničomnosti a podlosti, a keď človek prechádza ulicami mesta, už ho nesprevádza hudba, ale odpudzujúce morálne bahno jeho obyvateľov. Pre človeka, ktorého raz obrali úplne o všetko, nie je mesto v súlade s jeho vekom vytriezvením, ale zdesením a na všetko, aj na hrôzu má mesto vražedné argumenty. Trinásťročný chlapec, ako som to vtedy *pociťoval* (*cítil*) a ako si to *myslím* dnes, sa so skúsenosťou absolútnej krutosti náhle vyskytne spolu s tridsiatimi štyrmi rovesníkmi v špinavom a zapáchajúcom internáte na Schrannengasse, v izbe, ktorá zapáchala starými a vlhkými múrmi, starou a špinavou posteľnou bielizňou a mladými neumytými chovancami, a ten chlapec niekoľko týždňov nedokáže zaspať, pretože nechápe, prečo má byť práve v tejto špinavej a zapáchajúcej izbe, pretože nutnosť vzdelania, s ktorou ho sem poslali, musí pociťovať ako zradu. Noci sa mu stávajú školou pozorovania úpadku izieb vo verejných výchovných zariadeniach a v dôsledku

toho aj úpadku samotných výchovných ústavov a zakaždým aj úpadku tých, ktorých ubytovali v týchto výchovných zariadeniach, detí z dedín, ktoré rodičia, podobne ako jeho, odovzdali do opaterý štátu a ktoré, ako sa mu zdá počas nutkavého nočného pozorovania, dokážu stav vyčerpania bez problémov premeniť na hlboký spánok, zatiaľ čo on svoj omnoho horší *stav vyčerpania*, nepretržitý *stav bolesti* nedokáže premeniť ani len na chvíľku spánku. Noci sú ako nekonečné stavy zúfalstva a strachu a to, čo počuje, vidí a vníma s pretrvávajúcim zdesením, je vždy len ďalšou stravou pre ďalšie zdesenie. Nováčikovi pripadá internát ako väzenie, rafinovane navrhnuté proti nemu, proti celej existencii, *nehanebne* postavené *proti jeho duchu*, v ktorom riaditeľ (Grünkranz) a jeho pomocníci (dozorcovia) majú moc nad všetkým, v ktorom je prípustná iba absolútna poslušnosť, a teda absolútne podriadenie sa chovancov, čiže slabých silným (Grünkranzovi a jeho pomocníkom), iba mlčanie a samotka. Internát ako väzenie znamená postupné sprisňovanie trestu a nakoniec úplnú bezvýchodiskovosť a beznádej. Nechápe, ako ho mohli tí, o ktorých si vždy myslel, že ho milovali, vedome uvrhnúť do tohto štátneho väzenia, a tak sa, prirodzene, už od prvých dní zaoberá hlavne *myšlienkami na samovraždu*. Zahubiť život alebo existenciu, aby už ďalej nemusel žiť a existovať, ako jediné a správne mu pripadá ukončiť túto nečakanú úplnú biedu a bezradnosť skokom z okna alebo obesením napríklad v prezuvárni na prízemí, ale neurobí to. Vždy keď v prezuvárni cvičí na husliach, pretože prezuváreň na cvičenie na husliach mu prideliť Grünkranz, myslí na samovraždu, možnosť obesiť sa v prezuvárni je najviac, zaobstarať si povraz nie je vôbec žiaden problém, a už na druhý deň to skúša s trakmi, ale vzdá to a ďalej cvičí na husliach. Vždy keď potom prichádza do prezuvárne, napádajú ho samovražedné myšlienky. Spráchnivené drevené regály sú prepchaté stovkami prepotených topánok chovancov, do steny tesne pod povalou je vybitý iba jeden jediný

otvor, cez ktorý však do miestnosti prúdi iba zlý kuchynský vzduch. V prezuvárni je sám so sebou a samovražednými myšlienkami, tie prichádzajú, keď začne cvičiť. Prezuváreň, ktorá je bezpochyby najotrasnejšou miestnosťou v celom internáte, sa mu pod zámenkou cvičenia na husliach stáva útočiskom, na husliach cvičí v prezuvárni tak hlasno, že sa počas cvičenia na husliach v prezuvárni neustále obáva, že prezuváreň každú chvíľu vybuchne, a to počas hry na husliach, ktorá je ľahká a virtuózna, aj keď nie najpresnejšia, úplne splyva s myšlienkami na samovraždu, s ktorými sa zoznámil už pred príchodom na internát, pretože počas detstva u starého otca prešiel školou špekulácií o samovražde. Keďže si uvedomoval, že hrou na husliach to ďaleko nedotiahne, stala sa mu hra na husliach a každodenný Ševčík vítanou výhovorkou, aby v prezuvárni mohol zostať sám so sebou, počas cvičenia bol do prezuvárne zakázaný vstup, pani Grünkranzová zavesila na dvere štítok s nápisom: „Nevstupovať. Nácviik hudby.“ Každý deň túžil odísť do prezuvárne, aby tým prerušil výchovné muky v internáte, ktoré ho úplne vyčerpávali, aby prostredníctvom hry na husliach mohol túto odpornú prezuváreň využiť na svoje samovražedné myšlienky. Vytvoril si vlastnú hudbu, ktorá zodpovedala týmto samovražedným myšlienkam, majstrovskú hudbu, ktorá však s predpísanou Ševčíkovou hudbou nemala vôbec nič spoločné a takisto ani s cvičeniami, ktoré mu nariadil učiteľ hry na husliach Steiner, hudba sa pre neho v skutočnosti stala prostriedkom izolácie, umožňovala mu, aby sa každý deň izoloval od ostatných chovancov a od celého internátneho zhonu a oddal sa sám sebe, nebolo v tom nič viac, so štúdiom hudby na husliach, ktorú mu predpísali, ktorú mu nanútili, to nemalo nič spoločné, pretože takú hru nechcel, taká hra sa mu protivila. Táto hodina cvičenia na husliach v takmer úplne tmavej prezuvárni, v ktorej boli až po strop nahromadené topánky chovancov, zapáchajúce potom, ktorý zosilňoval zápach kože, bola jeho *jedinou mož-*

nosťou úniku. Vstup do prezuvárne bol začiatkom meditácie o samovražde a stále intenzívnejšia a intenzívnejšia hra na husliach znamenala stále intenzívnejšiu a intenzívnejšiu úvahu o samovražde. V prezuvárni sa naozaj niekoľkokrát pokúsil o samovraždu, ale ani jeden z týchto pokusov nedotiahol *príliš ďaleko*, úkony s povrazmi a trakmi, stovky pokusov s hákmi v stene boli prerušené vždy vo chvíli, ktorá mu zachránila život, vtedy sa úplne sústredil na hru na husliach, s maximálnym vedomím prerušil myšlienky na samovraždu a plným vedomím sa koncentroval na možnosti hry na husliach, ktoré ho fascinovali stále viac, husle už časom nevnímal ako hudobný nástroj, ale ako nástroj na vyvolanie meditácie o samovražde a jej ustúpení; na jednej strane mal (podľa Steinera) mimoriadny muzikálny talent, na druhej strane bol, čo sa týka pravidiel, absolútne nedisciplinovaný (to taktiež tvrdil Steiner), čo viedlo k tomu, že skutočným zámerom hry na husliach bolo vyjsť v ústrety myšlienkam na samovraždu, nič iné, a jeho neochota poslúchnuť Steinerove príkazy, aby na husliach, teda v štúdiu hry na husliach, pokročil, bola očividná. Samovražedné myšlienky, ktorými sa takmer neustále zaoberal v internáte aj mimo neho, sa mu v tom čase a v tom meste nepodarilo odohnať ničím, nijakým spôsobom, v tom čase sa mu samovražedné myšlienky spájali s husľami a s hrou na husliach tak ako s ničím iným, už len samotnou *myšlienkou na hru na husliach* a jej zintenzívnením pri rozbaľovaní huslí a počiatočnou hrou na husliach, sa zakaždým uviedol do chodu mechanizmus, ktorému bol časom vydaný úplne napospas a ktorý sa zastavil až vtedy, keď zničil husle. Neskôr, keď si spomenul na prezuváren, mu vždy napadlo, či by nebolo lepšie, keby vtedy v prezuvárni ukončil svoju existenciu, celú budúcnosť, a je jedno, čo by v budúcnosti bolo jej obsahom, zlikvidoval by ju samovraždou a nevedel by už viac ďalšie desaťročia túto v každom prípade naskrze pochybnú existenciu, ktorej obsah dnes už poznám. K tomuto odhodlaniu

však nemal nikdy dosť síl, hoci mnohí v internáte na Schran-
nengasse nabrali odvahu a spáchali samovraždu, a je zvlášť-
ne, že ani jeden z nich nespáchal samovraždu v prezuvárni,
ktorá bola na samovraždu ideálnym miestom, všetci povy-
skakovali z okien spálni, z okien záchodov alebo sa obesili
na sprche v umyvárni, on však *nikdy* nenabral *silu a odhod-
lanie a pevný charakter na samovraždu*. Počas jeho pobytu sa
v internáte na Schranngasse len v období národného
socializmu medzi jeseňou štyridsaťtri (čas jeho príchodu)
a jeseňou štyridsaťštyri (čas jeho odchodu) zabili štyria cho-
vanci a tiež predtým a potom! z okna vyskočili, obesili sa
a zahynuli mnohí ďalší žiaci, ktorí v neznesiteľnom zúfalstve
zišli z cesty a vrhli sa z niektorého z dvoch návrší mesta,
častejšie z Mönchsbergu, priamo na *vyasfaltovanú Müllnskú
ulicu, na Ulicu samovrahov*, ako som tú ulicu nazýval, pretože
som na nej veľmi často videl rozmliaždené telá, prevažne
žiakov, hrudy mäsa v pestrom oblečení, zodpovedajúcim
ročnému obdobiu. Aj dnes, po troch desaťročiach, ešte stále
čítam o pravidelne sa opakujúcich samovraždách žiakov,
predovšetkým na jar a v jeseni, každý rok sú ich vraj tucty,
hoci sa vie, že sú ich stovky. Medzi žiakmi a študentmi, medzi
chovancami v internátoch, predovšetkým v tých, kde vládnu
extrémne sadistické a zdraviu škodlivé podmienky ako na
Schranngasse, je hlavnou témou samovražda, nič iné, nie
je to téma vedeckého skúmania ani učebná látka, je to pr-
votná myšlienka, ktorou sa najintenzívnejšie zaoberajú všetci
spoločne, a samovražda a myšlienky na samovraždu sú vždy
predmetom vedeckého záujmu, ale spoločnosť založená na
klamstve to nechápe. Žiť spoločne s chovancami znamenalo
zároveň žiť spoločne s myšlienkami na samovraždu, najprv
s myšlienkami na samovraždu a až potom s myšlienkami
na učenie a štúdium. Nebol som jediný, ktorý počas školy
a štúdia musel naozaj väčšinu času prežiť s myšlienkami na
samovraždu, živilo ich na jednej strane brutálne, bezohľadné
a po všetkých stránkach neznesiteľné prostredie, na strane

druhej vysoká miera senzibility a zraniteľnosti mladého človeka. Obdobie školy a štúdia je v prvom rade obdobím myšlienok na samovraždu, kto to popiera, už všetko zabudol. Ako často, nespočetne veľa ráz som cestou mestom myslel iba na samovraždu, iba na vymazanie existencie, kde a ako spácham samovraždu (sám alebo spolu s viacerými), avšak tieto myšlienky a pokusy, ku ktorým ma privádzalo mesto, viedli napokon vždy do internátu, do internátneho žalára. Myšlienkou na smrť sa ako jedinou neustávajúcou myšlienkou nezaoberal každý osobitne, touto myšlienkou sa zaoberali všetci spoločne, niektorých táto myšlienka *zabila hneď*, iných *iba zlomila*, avšak na celý život, o myšlienkach na samovraždu a samovraždách sa debatovalo a diskutovalo vždy, v podstate až do takej miery, že sa o tom *mlčalo*, a spomedzi nás aj naďalej vychádzali *skutoční samovrahovia*, neuvádzam ich mená, väčšinu z nich som aj tak zabudol, ale videl som všetky odvisnuté a rozmliaždené telá ako dôkazy hrôzy. Na miestnom a na Maxglanskom cintoríne som zažil viacero pohrebov, na ktorých boli *zahrabaní*, *nie pochovaní* trinásť- či štrnásťroční alebo pätnásťroční alebo šesťnásťroční ľudia, čiže chovanci, pretože v tomto prísne katolíckom meste týchto mladých ľudí, samozrejme, nepochovali, ale iba zahrabali, a to za okolností hlboko deprimujúcich a urážajúcich ľudskú dôstojnosť. Obidva cintoríny sú plné dôkazov o hodenosti mojich spomienok a som vďačný za to, že ich nič neskreslilo a môžu tak slúžiť ako náznak. Vidím mlčiaceho Grünkranza, stojaceho v dôstojníckych čižmách nad hrobom, aj takzvaných príbuzných samovraha, v hanbe a zdesení zaodetých v honosnej černi, vidím aj spolužiakov, ktorí ako jediní nad hrobom poznajú pravdu a skutočnú hrôzu pravdy, tí, ktorí pozorujú priebeh týchto rozpačitých pohrebov, počujem slová, ktorými sa takzvaní pozostalí, oprávnení na výchovu, pokúšajú dištancovať od samovraha, zatiaľ čo ho v drevenej rakve spúšťajú do hrobu. V takom meste, ktoré je úplne vydané napospas otupenosti katolicizmu, ktoré je